

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΥΣ

Τοῦ κ. **ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**,
Διδάκτορα Θεολογίας.

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 476 τοῦ προηγούμενου τεύχους)

3. (6) Ἡ ὀνομασία τῶν Ἀντιχάλκηδονίων³².

Ἡ ὀνομασία τῶν Ἐκκλησιῶν, μέ τίς ὁποῖες ἀποφασίστηκε νά διαλεχθοῦμε θεολογικά, ἀποτελέσσε ἀντικείμενο προβληματισμοῦ γιὰ τὴ Διορθόδοξη Ἐπιτροπή, ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας Διάσκεψή μας, στὴν Ἀδδὶς Ἀμπέμπα (1971), διότι, ἀναμφίβολα, τὸ θέμα αὐτὸ ἦταν καὶ εἶναι πολὺ μεγάλης σημασίας. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι μέ τὴν ὀνομασία δηλώνουμε αὐτὸ πού εἶναι ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῶο ἢ ἓνα πράγμα, ὅπως καὶ κάθε πράξη, κατάσταση ἢ ιδιότητα.

Ἐπομένως δικαιολογημένα μᾶς ἀπασχόλησε ἀμέσως τὸ θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Ἐκκλησιῶν, μέ τίς ὁποῖες θά διεξαγάγαμε Διάλογο, δοθέντος μάλιστα ὅτι αὐτές δέν φέρουν κοινὴ ὀνομασία, ἐπειδὴ εἶχαν καὶ ἔχουν ἀκόμη μεταξὺ τους οὐσιώδεις διαφορές. Τὸ κοινὸ, βασικὸ χαρακτηριστικὸ τους, ἦταν καὶ εἶναι ἡ ἀρνητικὴ, ἀπορριπτικὴ τους στάση ἀπέναντι στὴ Σύνοδο τῆς **Χαλκηδόνος** καὶ τίς ἄλλες Οἰκουμενικὲς Συνό-

---

32) Βλ. Ἀνδρέα Ν. Παπαβασιλείου, ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 17-25, ὅπου γίνεται ἐκτενὴς ἀναφορὰ στὸ θέμα αὐτό.

δους, πού συγκλήθηκαν μετά απ' αυτήν. Αυτό ἀσφαλῶς ὀφείλεται στό γεγονός, ὅτι δέν ἀποδέχθηκαν τίς δογματικές τους ἀποφάσεις.

Ἐμεῖς ὅμως ὑποδαθμίσαντες ἢ καί παρακάμψαντες τή μεταξύ μας οὐσιώδη δογματική αὐτή διαφορά, ἐκδηλώσαμε, ἀπό τήν ἀρχή, καί στό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, μεγάλη ὑποχωρητικότητα, ἢ ὅποια, δυστυχῶς, δέν ἀφίσταται καί πολύ τοῦ ἐνδοτισμοῦ. Κι αὐτό, ὅχι μόνο γιά νά μή προκαλέσουμε τήν ἀντίδρασή τους, ἀλλά καί γιά νά ὑποθάψουμε τήν εὐαισθησία τους, ἀπό λόγους καθαρά ἀδρότητας κινούμενοι.

Ἔτσι φτάσαμε στό σημεῖο, ἢ ὀρθότερα, βρεθήκαμε στό δίλημμα, ἂν θά ἔπρεπε ἢ ὅχι νά ἐνδώσουμε στήν ἀπαίτησή τους, μέ τήν ἀπό μέρους μας ἀποδοχή καί γι' αὐτούς τῆς ὀνομασίας τοῦ **ὁρθοδόξου**. Εἶχαμε, ἄλλωστε, «κληρονομήσει» τή «συμφωνία», πού φαίνεται ὅτι ἐπιτεύχθηκε καί στό θέμα αὐτό, μεταξύ τῶν θεολόγων τῆς δικῆς μας πλευρᾶς καί τῆς ἀντίστοιχης τῶν Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τίς **ἀνεπίσημες Συναντήσεις** τους.

Δέν μπορῶ νά διανοηθῶ, ὅτι αὐθαίρετα ἐπιλέγηκε ἀπό τήν Ὁργανωτική Ἐπιτροπή τῶν **Συναντήσεων** τούτων ἡ ὀρολογία «**Oriental Orthodox**» (= Ἀνατολική Ὁρθόδοξη), γιά νά δηλωθεῖ ἡ δογματική ταυτότητα καί ἐκκλησιαστική προέλευση τῶν Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων. Ὅπωςδήποτε ἡ ὀνομασία αὐτή γιά τούς Ἀντιχαλκηδονίους θά ἀναγραφόταν καί στά ἔγγραφα - papers, πού κυκλοφοροῦσαν μεταξύ τῶν συνέδρων, χωρίς καμιᾶ ἔνδειξη γιά ὁποιαδήποτε ἀντίδραση ἀπό τή δική μας πλευρά. Ἡ ὀνομασία αὐτή, ὅπως εἶναι γνωστό, προτάχθηκε καί στούς καταλόγους τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, οἱ ὅποιοι ἔλαβαν μέρος καί στίς τέσσερις **ἀνεπίσημες Συναντήσεις** καί δημοσιεύθηκαν στή γνωστή ἔκδοση τῶν **Paulos**

---

33) Βλ. Ἔκδοση τῶν **Paulos Gregorios, William H. Lazareth καί Nikos A. Nissiotis**, «Does Chalcedon divide or unite?», W.C.C., Geneva 1981, σσ. 19. 21. 22 καί 23.

Gregorios, William H. Lazareth και Nikos A. Nissiotis³³.

Τό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ὅπως προ-
ανέφερα, ἀποτέλεσε ἀντικείμενο ἔντονων συζητήσεων ἀπό
τὴν Α΄ κιόλας Διάσκεψή μας στὴν Ἀδδὶς Ἀμπέμπα. Παρ' ὅλο
ὅτι οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι δέν μετεῖχαν, ὥστόσο ἡ σχετική ἐπι-
θυμία τους μᾶς εἶχε ἤδη διαβιβάσει. Ἀλλωστε βρισκόμα-
σταν στὴν πρωτεύουσα τῶν Αἰθιοπῶν καὶ ἐπομένως εἶχαμε τὴ
δυνατότητα ἄμεσης ἐπικοινωνίας μαζί τους.

Σύμφωνα, λοιπόν, μέ αὐτήν, οἱ τύποι οἱ ὅποιοι, μέ τόν ἓνα
ἢ τόν ἄλλο τρόπο, συνέδεαν τὴν ὀνομασία τους μέ τὴ Σύνοδο
τῆς **Χαλκηδόνος** δέν γίνονταν ἀπό μέρους τους ἀποδεκτοί.
Φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἀναφορά στό ὄνομα τῆς Δ΄ Οἰκου-
μενικῆς Συνόδου τοὺς ἐνοχλοῦσε πολύ. Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον
νά ἀναφέρω ἀκόμη, ὅτι γιὰ τὴν ἀπόρριψη τῶν παραγῶγων
ἀπὸ τὴ Σύνοδο τῆς **Χαλκηδόνος** τύπων, ὅπως «**Προχαλκηδό-
νιοι**», «**Μεταχαλκηδόνιοι**», «**Ἀντιχαλκηδόνιοι**» καὶ «**Μὴ
Χαλκηδόνιοι**», προβλήθηκε ὁ ἰσχυρισμός, προφανῶς ἀπό μέ-
ρους τῆς δικῆς μας πλευρᾶς, ὅτι αὐτοὶ δέν ἀνταποκρίνονται
τώρα καὶ πρὸς τὴν ἱστορική πραγματικότητα! Ὅπως, ἐπίσης,
ἀναφέρθηκε ἀπὸ τὸν τότε Πρόεδρο τῆς Διορθόδοξης Ἐπι-
τροπῆς μας Μητροπολίτη Μύρων (τώρα Γέροντα Ἐφέσου)
Σεβ. Χρυσόστομο, ἡ ὀνομασία «**Ἐλάσσονες Ἀνατολικές
Ἐκκλησίες**» «*περιέχει στοιχεῖα ἀπαράδεκτα γιὰ τοὺς ἀδελ-
φούς ἡμῶν*»³⁴.

Ἔτσι ἡ ἐπιλογή μας περιορίστηκε μεταξύ τῶν ὀνομασιῶν
«**Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες**» καὶ «**Ἀνατολικές Ὁρθό-
δοξες Ἐκκλησίες**». Ἡ δεύτερη ὀνομασία εἶχε υἱοθετηθεῖ στίς
ἀνεπίσημες Συναντήσεις μεταξύ τῶν θεολόγων τῶν δύο Οἰκο-
γενειῶν Ἐκκλησιῶν. Τελικά, προτιμήθηκε ἡ ὀνομασία
«**Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες**», πού ἦταν καὶ ἡ εἰσήγηση
τῆς εἰδικῆς Ὑποεπιτροπῆς, πού συστάθηκε γιὰ τὸ σκοπό

34) Βλ. Μητροπολίτου Ἀξώμης (τώρα Πισιδίας) Σεβ. **Μεθοδίου**, ἔνθ'
ἀνωτ., σ. 215.

αὐτό ἀπό τή Διορθόδοξη Ἐπιτροπή μας.

Πρίν ἀπό τήν ἔγκριση τῆς ὀνομασίας αὐτῆς, δηλ. **«Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες»**, εἶχε μιλήσει ὁ Πρόεδρος Μητροπολίτης Μύρων (τώρα Γέρων Ἐφέσου) Σεβ. Χρυσόστομος. Στίς παρατηρήσεις του ἐμπεριέχονται τά βασικά στοιχεῖα πού ἐξήρθησαν κατὰ τήν προηγηθεῖσα μεταξύ τῶν θεολόγων μας ἔντονη συζήτηση ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἀπ' αὐτές σταχυολόγησα τίς ἀκόλουθες: *«Ἐπὶ τοῦ ὅρου αὐτοῦ ὑπάρχει ἤδη μία ἐκ συνηθείας πρᾶξις ἡμῶν. Γνωρίζομεν ὅτι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας αὐτὴ εἶναι ἡ καλυτέρα ὀνομασία διὰ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας. Ἐπὶ πλέον, παραμένει ἡ δυνατότης, λόγῳ ἐκκλησιαστικῆς ἀδρότητος, προκειμένου διὰ τὰς τοπικάς Ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, νά εἶναι δυνατόν νά λέγωμεν π.χ. ἡ Αἰθιοπικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ Μαλαμπαρικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κ.ο.κ. Πάντως, ὡς γενικός ὅρος, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νά λάβῃ τήν ἔγκρισιν τῆς Ὁλομελείας ὁ ὅρος Ἀρχαῖαι Ἀνατολικάι Ἐκκλησίαι. Ἐπομένως, θέτω ἐνώπιον ὑμῶν αὐτό τό ζήτημα καί ζητῶ τήν γνώμην ὑμῶν»*³⁵.

Ἡ υἱοθετηθεῖσα ὀνομασία **«Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες»** δέν περιεῖχε ὁποιαδήποτε ἔννοια πού θά μπορούσε νά παρερμηνευθεῖ κι ἐπομένως νά τύχει θεολογικῆς «ἐκμεταλλεύσεως». Οἱ βασικὲς λέξεις πού τήν ἀποτελοῦν ἐξαίρουν μόνο τήν ἱστορικὴ καί γεωγραφικὴ ταυτότητα τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἡ δογματικὴ πίστις καί ἐκκλησιολογικὴ ὑπόσταση τῶν ὁποίων, μόνο μέσα ἀπὸ ἓνα Διάλογο μέ τήν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν, θά μπορούσε νά προκύψει καί νά ἀναγνωριστεῖ.

Ἦταν μία προσωρινὴ καί θεολογικὰ *«ἀνώδυνη»* προσέγγιση τοῦ θέματος, τόσο γιὰ μᾶς ὅσο καί γιὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐνάργεως τοῦ **ἐπίσημου Θεολογικοῦ Διαλόγου** μεταξύ τῶν δύο Οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ θέση

---

35) Βλ. Μητροπολίτου Ἀξώμης (τώρα Πισιδίας) Σεβ. **Μεθοδίου**, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 215. - Ἐπίσης, **Ἀνδρέα Ν. Παπαδασυλείου**, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 20.

αυτή της Ἐπιτροπῆς μας, γνωσθεῖσα μεταξύ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, προκάλεσε έντονες αντίδράσεις, διότι δέν ανταποκρινόταν μέ τήν ἕως τώρα πρακτική πού ἀκολουθεῖτο καί ἡ ὁποία **ἐδραιώθηκε** κατὰ τίς **ἀνεπίσημες Συναντήσεις**.

Θά μπορούσαν ἄραγε νά ἀπαρνηθοῦν αὐτή τήν «κεκτημένη» ἀναγνώριση τῆς **ὁρθοδοξίας** τους καί νά ἐπαναρχίσουν συζήτηση πάνω στό θέμα αὐτό, πράγμα τό ὁποῖο θά ὑποδήλωνε καί ἐπαναδιαπραγμάτευση τῆς δογματικῆς τους ταυτότητας; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Γι' αὐτό, μόλις ἄρχισε ὁ **ἐπίσημος Θεολογικός Διάλογος** μαζί τους, τό Δεκέμβριο τοῦ 1985, καί παρὰ τό γεγονός ὅτι οἱ Αἰθίοπες ἀποδέχθηκαν τή σχετική ἀπόφασή μας, στήν Ἀδδίς Ἀμπέμπα, τόν Αὐγουστο τοῦ 1971, οἱ Κόπτες, ὡς πρῶτο θέμα συζητήσεως, ἤγειραν τό τῆς ὀνομασίας τους, διότι, ὅπως ἰσχυρίστηκαν, μέ τόν ὄρο «**Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες**», δέν ἀποδιδόταν μέ ἀκρίβεια αὐτό τό ὁποῖο πιστεύουν ὅτι εἶναι. Ἐπέμεναν στή συμπερίληψη στήν ὀνομασία τους καί τοῦ ὄρου «**ὁρθόδοξος**»³⁶.

Ἡ ἀπαίτηση ὅμως τῶν Κοπτῶν γιά συμπερίληψη στήν ὀνομασία τους καί τοῦ ὄρου «**ὁρθόδοξος**» δέν μπορούσε νά ἱκανοποιηθεῖ καί μάλιστα *a priori*, ἐφόσον αὐτή δέν ἐρειδόταν πάνω σέ συμφωνία, ὅτι καί αὐτοί πρεσβεύουν τήν ἴδια μέ μᾶς **ὁρθόδοξη πίστι**. Ὅπως μάλιστα, πολύ εὐστοχα, παρατήρησε ὁ Καθηγητής *Ἡλίας Οἰκονόμου*, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσώπευε τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, αὐτό τό ὁποῖο ἀπαιτοῦσαν εἶναι τό **ζητούμενον**, ἡ εὕρεση τοῦ ὁποίου θά προέκυπτε μέσα ἀπό τό Διάλογο μαζί τους. «*Δεδομένου, ὅτι τό ὄνομα δηλοῖ τό περιεχόμενον τῆς λέξεως, ἐξ ἐπόψεως ἐρμηνευτικῆς, δέν ἦταν*

36) Ὅσα στή συνέχεια παραθέτονται, ἀναφορικά μέ τήν ὀνομασία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, προέρχονται ἀπό τίς προσωπικές τοῦ γράφοντος σημειώσεις. Δέν ὑπάρχουν ἐπίσημα Πρακτικά ἢ ἄλλα ἔντυπα, γιά νά γίνει παραπομπή σ' αὐτά, ἐκτός ἀπό τή μελέτη τοῦ **Χρυσοστόμου** (Γερασίμου Ζαφείρη), Μητροπολίτου Περιστερίου, Πρός ἐπανάνωσιν τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1990, σσ. 48-51 [Ἀνάπτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας»].

δυνατόν νά δοθῇ εἰς αὐτούς ὁ χαρακτηρισμός τοῦ ὀρθοδόξου», ὑπογράμμισε ὁ Καθηγητής Ἑλίας Οἰκονόμου.

Ὡστόσο, ὑπῆρξαν θεολόγοι καί ἀπό τή δική μας Διορθόδοξη Ἐπιτροπή, ὅπως ἦταν ὁ Μητροπολίτης Τσεχίας καί Σλοβακίας ἀείμν. Δωρόθεος, πού ἐξέφρασαν τήν ἐτοιμότητά τους νά ἀποδεχθοῦν, γιά χάρη μόνο τοῦ παρόντος Διαλόγου, τή συμπερίληψη στήν ὀνομασία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων τοῦ ὅρου **ὀρθόδοξος**. Εὐτυχῶς, πρὸς τήν πρόταση αὕτη διαφώνησε ὁ τότε Μητροπολίτης Μύρων (τώρα Γέρων Ἐφέσου) Σεβ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος παρατήρησε, ὅτι μπορεῖ κάθε τοπική Ἐκκλησία, ἀπό τίς **Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες**, νά αὐτο-ονομάζεται καί ὀρθόδοξη, ὅπως, λόγου χάρη, «*Κοπτική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία*», ὅμως δέν μπορούμε καί οἱ δύο Οἰκογένειες Ἐκκλησιῶν νά φέρουμε στήν ὀνομασία μας καί τόν ὅρο **ὀρθόδοξος**, διότι αὐτό θά προκαλοῦσε μεγάλη σύγχυση.

Ὁ Κόπτης ὅμως Μητροπολίτης Δαμιέττης Μπισιού ἦταν ἀνένδοτος, διότι, ὅπως διευκρίνισε, ἡ ἀπό μέρους τους χρήση τοῦ ὅρου **ὀρθόδοξος** ἔχει μεγάλη σημασία. Πέρα ἀπό τό γεγονός, ὅτι δέν μπορούσαν νά μετέχουν τοῦ Διαλόγου, χωρίς νά ἔχουν, ὅπως ἰσχυρίστηκε, στήν ὀνομασία τους τήν ἔννοια ἐκείνη πού βασικά τούς ἐκφράζει, θά ἔπρεπε παράλληλα νά μή ἀγνοοῦν καί τό κοινό αἶσθημα τοῦ λαοῦ τους, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι εἶναι «ὀρθόδοξος».

Μέ αὐτό τό δεδομένο βρεθήκαμε μπροστά στό πρῶτο σοβαρό πρόβλημα, γιά τό ὁποῖο θά ἔπρεπε νά ἐξευρεθεῖ συμβιβαστική φόρμουλα, πού θά ἐπέτρεπε τήν ἑναρξη τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ἀνεξάρτητα ἂν ἡ διευθέτηση πού προτάθηκε ἀπό τή συσταθεῖσα Γραμματεία τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς θά ἴσχυε μόνο ἕως τήν ἐπόμενη Συνέλευσή μας, αὕτη μᾶς δέσμευσε μέ τή συμπερίληψη στήν ὀνομασία τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καί τοῦ ὅρου **ὀρθόδοξος**. Καί γιά χάρη τάχα τοῦ Διαλόγου, πού ἦταν ἀκόμη στήν ἀρχή, ἀποδεχθήκαμε τήν ὀνομασία «*Ἀρχαῖες Ἀνατολικές Ὀρθόδοξες Μή Χαλκηδόνιες Ἐκκλησίες*».

Ἡ ὑποχωρητικότητα μας ὅμως αὕτη ἐπέτρεψε στούς Ἀντι-

χαλκηδονίους τήν ἐπαναφορά τοῦ θέματος τῆς ὀνομασίας τους, κατά τήν ἐπόμενη Συνέλευσή μας, πού πραγματοποιήθηκε στό Κάϊρο, τόν Ἰούνιο τοῦ 1989. Ἡ λαθροδιοῦσα ἐνδόμυχη ἐπιθυμία τους γιά τονισμό, ὅχι μόνο τῆς «ὀρθοδοξίας» τους, ἀλλά καί ἀπάλειψη ἀπό τήν ὀνομασία τους κάθε ἔννοιας, πού θά τούς συνέδεε, μέ ὁποιοδήποτε τρόπο, μέ τή Σύνοδο τῆς **Χαλκηδόνος**, ἐκδηλώθηκε μέ τήν πρόταση τοῦ Μητροπολίτου Νέου Δελχί *Παύλου Μάρ Γρηγόριου*, τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ ἀείμν. Ἰνδός Μητροπολίτης δήλωσε, ἐκ μέρους καί τῶν ἄλλων τῆς ἴδιας Οἰκογένειας Ἐκκλησιῶν, ὅτι ἡ προσθήκη στήν ὀνομασία τους τοῦ ὅρου «*Μή Χαλκηδόνιοι*» δέν τούς εἶναι ἀποδεκτή, διότι δέν ἀποδίδει αὐτό πού αἰσθάνονται ὅτι εἶναι.

Καί αὐτό ἀσφαλῶς δέν ὑποδηλώνει ἀλλαγὴ τῆς στάσεώς τους ἀπέναντι στή Σύνοδο τῆς **Χαλκηδόνος**, ἡ ὁποία ἦταν καί παραμένει ἀντίθετη. Ἀπλά, ἤθελαν νά ἐπανέλθουν στήν προσφιλή τους ὀρολογία «**Oriental Orthodox Churches**» (= Ἀνατολικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες), τῆς ὁποίας τήν καθιέρωση πέτυχαν στίς τέσσερις **ἀνεπίσημες Συναντήσεις**, πού εἶχαν μέ θεολόγους τῆς δικῆς μας πλευρᾶς.

Καί ὁ ἀείμν. Ἰνδός Μητροπολίτης *Παῦλος Μάρ Γρηγόριος* ἦταν γνώστης τῶν ὅσων συντελέστηκαν στίς **Συναντήσεις** αὐτές, διότι, ὅχι μόνο ἔλαβε μέρος, ἀλλ' ὑπῆρξε μέλος καί τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, πού τίς διοργάνωσε. Γι' αὐτό καί εἰσηγήθηκε τήν ἀπάλειψη τοῦ ὅρου «*Μή Χαλκηδόνιοι*», γιά νά περιορίσουν ἔτσι στήν ὀνομασία τους μόνο τίς ἔννοιες: «**ἀνατολικές**» καί «**ὀρθόδοξες**».

Καί γιά μέν τήν πρώτη ἔννοια δέν εἴχαμε οὔτε ἔχουμε καμμιᾶ ἐπιφύλαξη, διότι τό μόνο πού ὑποδηλώνουν μέ αὐτήν εἶναι τή γεωγραφική προέλευση τῶν Ἐκκλησιῶν τους. Ἡ μεγάλη ἔνστασή μας ἦταν καί παραμένει γιά τήν ἀπό μέρους τους ἐπιμονή νά οἰκαιοποιηθοῦν τήν ἔννοια τοῦ «ὀρθόδοξου», ταυτίζοντας ἔτσι τούς ἑαυτούς τους μέ ἐμᾶς. Καί ἐδῶ ἔγκειται ἡ μεγάλη εὐθύνη μας, διότι, ὄντας φορεῖς τῆς ιδιότητος τοῦ ἐπίσημου ἀντιπροσώπου τῶν **Ὁρθοδόξων Ἐκκλη-**

σιῶν, ἐνδώσαμε στήν ἀπαίτηση αὐτή τῶν ᾽Αντιχαλκηδονίων.

Τό ὅτι «δέν ἐπρόκειτο περί ἐνδεδειγμένης λύσεως τοῦ ἀνακύψαντος καί μακράς συζητήσεις προκαλέσαντος προβλήματος» ὁμολογεῖται καί ἀπό τόν Μητροπολίτη Περιστερίου Σεβ. Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος ὅμως, θέλοντας νά μετριάσει τήν εἰκόνα πού δώσαμε μέ αὐτή τήν ἀπόφασή μας, τή χαρακτήρισε «ὡς λύσιν ἀνάγκης, ἡ ὁποία ἔπρεπε νά δοθῇ ὑπό τοῦ Συμπροέδρου Σεβ. Μητροπολίτου ᾽Ελβετίας κ. Δαμασκηνοῦ διά λόγους καλῆς θελήσεως, ἀμοιβαίας ἀγάπης καί κατανοήσεως, δευτερευόντως δέ διά λόγους εὐρυτέρας σκοπιμότητος»³⁷. Ἐπειδή δέ ἐπρόκειτο γιά «λύση ἀνάγκης», δέν θά ἐπιτρεπόταν, προσέθεσε ὁ Σεβ. Περιστερίου, ἡ «καθιέρωσις τῆς ὀνομασίας ταύτης (Ancient Oriental Orthodox Churches) ὡς ἐπιστημονικοῦ *terminus technicus*».

Ποιός ὅμως θά χαρακτήριζε τή ληφθεῖσα ἀπόφαση ὡς «λύση ἀνάγκης» δέν ἐξηγεῖ ὁ Σεβ. Περιστερίου, ὅπως δέν ἀπαντᾷ καί στό ἐρώτημα, ἂν οἱ ᾽Αντιχαλκηδόνιοι θά ἦταν διατεθειμένοι νά συζητήσουν ξανά τό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Ἐκκλησιῶν τους.

Τό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν ᾽Αντιχαλκηδονίων καί μάλιστα, ἂν μπορούν νά ὀνομάζονται «ὀρθόδοξοι», ἐξετάστηκε, ἀπό θεολόγους τῆς δικῆς μας πλευρᾶς, σέ συνάρτηση καί μέ τό ἐρώτημα πού ἔθεσε ὁ Μητροπολίτης ᾽Ορους Λιβάνου Σεβ. Γεώργιος Χόντρο, ἂν δηλ. στήν περίπτωση τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ τό ἀξίωμα «πᾶς μή ἑτερόδοξος εἶναι ὀρθόδοξος».

Σχολιάζοντας τή διαπόρηση αὐτή τοῦ ᾽Αντιοχέα Ἱεράρχου, ὁ ἀείμν. Καθηγητής π. Ἰω. Ρωμανίδης παρατήρησε τά ἀκόλουθα: «Ὁ ἅγιος ᾽Ορους Λιβάνου συνέλαβε τήν οὐσίαν τοῦ προβλήματος. Εἰς τό ἀξίωμα ἀκριβῶς τοῦτο βασιζόμενοι

---

37) Βλ. **Χρυσόστομον** (Γερασίμου Ζαφείρη), Μητροπολίτου Περιστερίου, Πρός ἐπανένωσιν τῶν ᾽Αρχαίων ᾽Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ᾽Ορθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1990, σ. 51, σημ. 56.

ἐν ᾿Ααρχοῦς, ἐν Μπρίστολ καί ἐν Γενεύῃ, κατελήξαμεν εἰς τό συμπέρασμα, ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ ᾿Ανατολικοὶ δέν εἶναι ἑτερόδοξοι, εἶναι ὀρθόδοξοι. Ἀλλά, παραλλήλως, διεπιστώθη καὶ ἡ διαφορὰ, ἡ ἰδιομορφία αὐτῇ τῆς ὀρολογίας των. Διό, ἐν ᾿Αδδῖς ᾿Αμπέμπα, ἀπεφασίσθη, ὅπως μελετηθῇ τό θέμα τῆς Χριστολογίας καθ' ἑαυτό καί ἐξακριβωθῇ, ἐν πρώτῳ σταδίῳ, ἐάν ὑπάρχῃ πλήρης ταυτότης ὡς πρός τήν Χριστολογίαν»³⁸.

Τό ἐρώτημα ὅμως αὐτό εἶναι ἓνας ἀπατηλός συλλογισμός, ὁ ὁποῖος σέ καμιά περίπτωση δέν μπορεῖ νά ταυτισθεῖ μέ τό **ἄξιωμα**, πού εἶναι μιὰ θεμελιώδης ἀρχή, πού δέν χρήζει ἀποδείξεως. Ἀσφαλῶς δέ τό θέμα τῆς **ὀρθοδοξίας** τῶν ᾿Αντιχαλκηδονίων εἶναι ἀντικείμενο διερευνήσεως καί μελέτης, **ἄρα δέν ἀποτελεῖ αὐταπόδεικτη ἀρχή**.

Συνεπῶς, ἐσφαλμένα οἱ μετασχόντες θεολόγοι στίς τρεῖς πρώτες **ἀνεπίσημες Συναντήσεις** βασίστηκαν πάνω στό κατ' ἐπίφαση «ἄξιωμα» αὐτό. Τό ὅτι ἐπρόκειτο γιά ἐσφαλμένη «διευθέτηση» φαίνεται ἀπό τό γεγονός, ὅτι στήν τετάρτη **ἀνεπίσημη Συνάντηση**, πού ἔγινε στήν ᾿Αδδῖς ᾿Αμπέμπα, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1971, ἀποφασίστηκε, ὅπως πῶς πάνω δηλώθηκε ἀπό τόν Καθηγητή ἀείμν. π. **Ἰω. Ρωμανίδη**, ἡ συνάρτηση τῆς **δογματικῆς ταυτότητας** τῶν ᾿Αντιχαλκηδονίων μέ τή θέση τους πάνω στή Χριστολογία.

Ἄλλωστε, δέν θά πρέπει νά ἀγνοοῦμε, ὅτι ἡ διορθόδοξη Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία συνήλθε στή Μονή τοῦ Βατοπαιδίου, τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γιά νά μελετήσῃ, μεταξύ ἄλλων, τή θεματολογία τῆς μέλλουσας νά συνέλθῃ Πανορθόδοξης Συνόδου, τίς Ἐκκλησίες τῶν Ἀρμενίων, τῶν Κοπτῶν, τῶν Ἀθησυνῶν κλπ., «ὅσας τείνουσι νά προσεγγίσωσι τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν», ἀποκάλεσε «ἑτερόδοξες»³⁹.

38) Βλ. **Πρακτικά - Κείμενα** τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (Σαμπεζύ, 7-11 Φεβρουαρίου 1979), σ. 31.

39) Βλ. **Πρακτικά τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὁρθο-**

Ἐπομένως δέν μπορεῖ νά γίνει ἀποδεκτός ὁ χαρακτηρισμός τῶν Ἀντιχαλκηδονίων ὡς **ὁρθοδόξων**, ἐνόσω εἶναι μία ξεχωριστή ομάδα Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες διαμορφώθηκαν μετὰ ἀπό ἐντονότατες δογματικές ἀντιπαραθέσεις μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

«Ἄλλωστε, ἡ ζητουμένη ὀνομασία τούτων ὡς «ὁρθοδόξων», ἄνευ οὐδενός ἐτέρου ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, θά γίνη ὅταν καί ἐφ' ὅσον ἐπέλθῃ πλήρης δογματική, λειτουργική καί κανονική συμφωνία μεταξύ τούτων καί ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων», ἀποφάνθηκε εὖστοχα ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου Σεβ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος καί προσέθεσε: «Ἐπὶ πλέον, ἡ τυχόν ὀνομασία τούτων, ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, διά τοῦ ὅρου ἀπλῶς «ὁρθόδοξοι» θά ἐπέφερῃ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, μεγάλην σύγχυσιν εἰς τό ἡμέτερον ὁρθόδοξον πλήρωμα ἀφ' ἐνός καί ἀφ' ἐτέρου εἰς τήν μέχρι τῆς σήμερον καθιερωθεῖσαν ἐπιστημονικήν καί ἐκκλησιαστικήν χρῆσιν τῶν ὅρων «Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι» καί «Ὁρθόδοξοι» μόνον διά τās ἱστορικῶς, δογματικῶς, ἐκκλησιολογικῶς, θεολογικῶς, λατρευτικῶς, κανονικῶς καί διοικητικῶς (ἐκκλησιαστικόν πολίτευμα) συντεταγμένας καί ἠνωμένας κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας καί τό πλήρωμα αὐτῶν»⁴⁰.

Ἀπό τίς κατὰ καιροῦς δοθεῖσες ὀνομασίες στίς Ἐκκλησίες αὐτές, ὅπως, λόγου χάρι, «Ἀρχαῖες Ἀνατολικές», «Πρό Χαλκηδόνιες», «Μεταχαλκηδόνιες», «Μή Χαλκηδόνιες» καί «Ἀντιχαλκηδόνιες», ἔχω τήν ἄποψη, ὅτι αὐτή πού ἀποδίδει μέ σαφήνεια, αὐτό πού εἶναι στήν πραγματικότητα, εἶναι ἡ τελευταία. Οἱ δύο πρῶτες ἀποδίδουν τόν «προεσδυγενή» χαρακτήρα τους, χωρίς νά ἔχουν ὁποιαδήποτε ἄλλη θεολογική

δόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου (8-23 Ἰουνίου 1930), Κωνσταντινούπολις, 1930, σ. 144.

40) Βλ. **Χρυσόστομου** (Γερασίμου Ζαφείρη), Μητροπολίτου Περιστερίου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 50.

σημασία, ἐνῶ οἱ δύο ἐνδιάμεσες ὑποδηλώνουν ἀπλά τή σχέση τους μέ τή Σύνοδο τῆς **Χαλκηδόνος**.

Ἡ πιό κατάλληλη ἔννοια γιά τή σαφή ἀπόδοση τῆς δογματικῆς τους ταυτότητας καί τήν ἀκριβή ἔκφραση τῶν πραγματικῶν αἰσθημάτων τους ἀπέναντι στήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο εἶναι «**Ἀντιχαλκηδόνιες**». Ἡ ἀποψή μου αὕτη τεκμηριώνεται καί μέ ὅσα ὁ Κόπτης Πατριάρχης **Σενοῦντα Γ'** (Shenouda III) μᾶς εἶπε, κατά τή συνάντηση πού εἶχαμε μαζί του, ὡς Διορθόδοξη Θεολογική Ἐπιτροπή, στό Ὁρθόδοξο Κέντρο τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου, στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης: «...*Εἰς ὅλα τά βιβλία τῆς Ἱστορίας μας, εἰς τό Συναξάριον, εἰς τά πλεῖστα βιβλία τῶν Ἀγίων, δυνάμεθα νά ἀναγνώσωμεν πολλούς ἀναθεματισμούς κατά τῆς ἀποδοχῆς τῆς Συνόδου ταύτης (τῆς Χαλκηδόνος). Ὁμιλῶ ἀνοικτά πρὸς ὑμᾶς καί λέγω, ὅτι, ἐάν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀπεδεχόμην τήν Σύνοδον ταύτην, θά ἀνεθεματίζόμην ὑπὸ τῆς ἰδικῆς μου Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, ἐάν θέλωμεν νά ὁμιλῶμεν περὶ χριστιανικῆς ἐνότητος θά πρέπει νά θέσωμεν τήν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος κατά μέρος καί νά ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς πίστεως σήμερον. Ἔχετε ἐπτά Οἰκουμενικάς Συνόδους, ἐάν σᾶς λείψῃ μία, δέν πρόκειται νά χάσετε πολλά πράγματα*»⁴¹.

Μπορεῖ, βέβαια, ἀπό τό κείμενο τῆς ὁμιλίας τοῦ Κόπτου Πατριάρχου, πού κυκλοφόρησε ἀργότερα, νά ἀπαλείφθηκαν τά πιό πάνω λόγια του, ἐξαιτίας τῶν ἀντιδράσεών μας, ὅμως οὐδόλως διαφοροποιήθηκε τό μήνυμα πού ἤθελε νά μᾶς δώσει. Κι αὐτό εἶναι, ὅτι ἦταν καί παραμένουν **Ἀντιχαλκηδόνιοι**. Γι' αὐτό τό λόγο, προσωπικά χρησιμοποιοῦ αὕτη τήν ὀνομασία, κάθε φορά πού μιλῶ ἢ γράφω γι' αὐτούς.

Ἐξ ὅσων γνωρίζω, τήν ὀνομασία αὕτη χρησιμοποιοῦν καί ἀρκετοί ἄλλοι θεολόγοι, κληρικοί καί λαϊκοί. Τό θέμα ὅμως

---

41) Βλ. **Πρακτικά - Κείμενα** τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (Σαμπεζύ, 7-11 Φεβρουαρίου 1979), σ. 10.

θά ἐπιλυθεῖ ὀριστικά μέσα ἀπὸ ἓνα Διάλογο, ὅπου τὴν Ἱστορία καὶ τὴ Θεολογία θά ἐπικαλούμαστε καὶ θά ἐρμηνεύουμε μέ κριτήρια ἀντικειμενικά καὶ ἐπιστημονικά, χωρὶς νά ἀναμιγνύουμε λόγους κοινωνικούς καὶ αἰσθήματα ἀβρότητας στήν ἀνίχνευση καὶ ἔξαρση τῆς ἀλήθειας, ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, τὰ ὁποῖα ἐπηρέασαν ἀποφασιστικά στή διαμόρφωση τῆς ἱστορικῆς ἐκκλησιολογικῆς πραγματικότητας, τὴν ὁποία ἕως τίς μέρες μας ψηλαφοῦμε.

Τὸν τελευταῖο καὶ καθοριστικό λόγο ἔχει ἀσφαλῶς ἡ Ἑγείσῃα τῆς Ἐκκλησίας μας ἐν Συνόδῳ, ὅχι μόνο γιὰ τό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τό τί ἀκριβῶς οἱ ἐκπρόσωποί τους πιστεύουν καὶ πραγματικά δέχονται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Χριστολογία, ἡ ὁποία βασικά ἐδράζεται πάνω στήν Δ' καὶ στήν Στ' Οἰκουμενική Σύνοδο, χωρὶς ἀσφαλῶς νά παραγνωρίζονται οἱ ἀποφάσεις τῆς Ε' καὶ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

(Συνεχίζεται)